

DETALJI

List misije OEBS-a

Peto izdanje br. 3, avgust 2005.

U susret funkcionisanju sistema imovinskih prava

Imovinska prava moraju biti zaštićena zato što ona predstavljaju kamen temeljac na kojem se gradi zdrava tržišna ekonomija i efikasna demokratska vlast. Funkcionalni sistem za zaštitu imovinskih prava je ključan da bi se mogli obezbediti vladavina zakona, održiv povratak, zaštita interesa manjina, kao i ekonomski razvoj, uključujući i strana ulaganja.

Hoze Araiza i Izabel De Blas Marin, OEBS

Na Kosovu se sistem imovinskih prava još uvek reformiše. Pravna i katastarska evidencija imovine još je nepotpuna ili nedostaje, rešavanje velikog broja zahteva pred sudom koji se tiču imovine se odugovlači, a zakonodavstvo o imovinskim pravima je u nekim slučajevima nejasno i nepotpuno.

Štaviše, zbog dodatnih institucionalnih slabosti, nelegalna gradnja nije regulisana i nastavlja da cveta, stambeni objekti se uzurpiraju, njive se ilegalno obrađuju ili koriste i postoji relativan osećaj imuniteta kada je reč o imovinskim pravima.

Imovinski standard

Nacrt Standarda o imovinskim pravima sačinjen je da bi se strateški izgradio funkcionalni sistem imovinskih prava koji će uzeti u obzir i pokrenuti rešavanje svih prethodno pomenutih nedostataka. Da bi to moglo da se postigne, Standard zahteva

Imovina je problem na čitavom Kosovu, Priština nije izuzetak

U OVOM BROJU:

Divlja naselja str. 3

Evropska konvencija o ljudskim pravima str. 4-5

Intervju sa Marekom Antonijem Novickim str. 6-7

Status nacionalnih manjina str. 10-11

osce

efikasne zakonske propise u praksi; da postoje mehanizmi efikasnog rešavanja sporova o imovinskim pravima; da su zakonski vlasnici stambenih, privrednih i obradivih dobara u mogućnosti da povrate vlasništvo nad svojom imovinom; i da postoji precizan sistem prenosa, prava zadržavanja i registracije imovine kao i efikasni mehanizmi sprečavanja prinudne odnosno nezakonite prodaje.

U proces pisanja nacrta Plana za primenu standarda o imovinskim pravima bio je uključen i OEBS, da bi kasnije preuzeo ulogu ko-predsedavajućeg grupe za primenu koja nadgleda napredak postignut u ovoj oblasti.

Reforma zakonodavstva

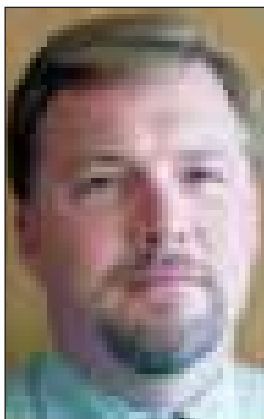
Ono što se pred Standard o imovinskim pravima postavljalo kao zahtev bilo je da on zaokruži procenu i da pruži akcioni

plan za reformu zakonodavstva potrebnu radi zaštite imovinskih prava. Ovoj operativnoj grupi OEBS će obezbediti podršku kao spoljni konsultant pružajući stručnost na bazi "naučenih lekcija" i analize sličnih tranzicionih ekonomija na Balkanu.

Izmeštena evidencija

Značajan deo katastarske i pravne evidencije imovine je 1999. godine premešten sa Kosova u užu Srbiju. Za obnovu integriteta katastarskog i pravnog sistema od suštinske je važnosti da se ova evidencija vrati. Zato je OEBS koordinisao "zajednički stav" između četiri stuba UNMIK-a, kako bi se od vlasti Srbije i Crne Gore tražilo da ovu evidenciju vrati.

nastavak na strani 2

Sven Lindholm
portparol Misije OEBS na Kosovu

između lokalnog zakonodavstva i ljudskih prava. Međutim, šta to tačno znači i kako to u realnosti utiče na život ljudi?

Koncept vladavine zakona je lakše shvatiti jer je njegov uticaj direktniji kada, na primer, vidite policajce na ulici ili odete u sud. Ipak ljudska prava i vladavina zakona su međusobno isprepletani pojmovi koji se ne mogu odvojiti.

Ljudska prava su oni osnovni standardi za koje se smatra da pripadaju svakoj osobi ili pojedincu. Ljudska prava obuhvataju prava na pravdu, slobodu, jednakost, zdravlje, obrazovanje, smeštaj, zaposlenje, imovinu, hranu, slobodu izražavanja i slobodu kretanja. Kršiti nečija ljudska prava znači ne dozvoljavati nekome da živi dostojanstveno. Zaštititi ljudska prava znači zahtevati da se poštuje dostojanstvo svih ljudi.

OEBS zastupa ljudska prava. Naš zadatak obuhvata nadgledanje, izgradnju potencijala i jačanje svesti o ljudskim pravima. Iako naš rad nije uvek očigledan, mi svakodnevno radimo sa opštinskim administratorima i pravnicima na razvoju njihovih potencijala, sa ciljem da bolje služe svom narodu i da sistem učine efikasnijim.

Osnovni zadatak OEBS-a na Kosovu je da "preuzme vodeću ulogu u pitanjima koja su u vezi sa izgradnjom institucija i demokratije i ljudskih prava i vladavine zakona." Ljudska prava su deo važećeg zakona i to je dovelo do napora da se uspostavi sklad

Dobar primer za ovo su napore koje činimo na pružanju podrške pravosudnom sistemu. Misija OEBS nadgleda pravosudni sistem i u svoje napore uvek uvodi perspektivu ljudskih prava. Pravo na pošteno suđenje i način na koji važnije odluke viših sudova mogu uticati na rad nižih sudova su oblasti kojima se posvećuje posebna pažnja. Ovo ima uticaj na individualna prava i ukoliko se ona poštuju onda će pravosudni sistem funkcionisati na bolji način, ljudska prava će biti poštovana, a vladavina zakona ojačana.

Svrha izveštaja OEBS-a je da odgovornim institucijama na centralnom i lokalnom nivou pruže mogućnosti za poboljšanje situacije i, bez diskriminacije, unapređe razvoj institucija koje služe narodu.

Ljudska prava se takođe štite efikasnim i funkcionalnim institucijama za sprovođenje zakona. U oblasti policije i pravosuđa OEBS je, preko Kosovskog instituta za pravosuđe, pomogao obuku sudija i tužilaca, dok je Policijska škola stvorila osnovu demokratski orjentisane policije.

Ipak, na kraju moramo napomenuti da institucije nisu te koje moraju štiti ljudska prava i stvore osnovni okvir za vladavinu zakona. To mora učiniti svaki pojedinac.

nastavak sa 1. strane

Nerešeni imovinski zahtevi

Jedan od OEBS-ovih prioriteta jeste rešavanje problematičnih nedostataka vezanih za pitanja imovine koji ne spadaju u mandat Direkcije za stambena i imovinska pitanja i Komisije za rešavanje stambenih i imovinskih zahteva i njihove isključive nadležnosti nad stambeno-imovinskim zahtevima.

Procenjuje se da će veliki broj nedostataka koji se tiču vlasništva nas poljoprivrednim i privrednim dobrima morati da se pokrene putem specifičnog mehanizma, a OEBS je bio uključen u traženje rešenja za ove nedostatke. Trenutno, u redovnim sudovima postoji veliki broj zaostalih slučajeva koji se tiču imovine, a od toga je otprilike 20 hiljada povezano sa konfliktom. Zato je za efikasno rešavanje ovih slučajeva, od kojih su mnogi u vezi sa poljoprivrednom i privrednom imovinom, potrebno naći jedno strateško rešenje.

Zaštita kulturnog nasleđa

Kulturno nasleđe zahteva poseban nivo zaštite. Na Kosovu to znači preduzimanje naročitih mera kako bi se sprečilo nanošenje štete i nezakonita gradnja na mestima gde se kulturna dobra nalaze.

OEBS je bio uključen u razvoj konkretnih predloga za održivu zaštitu kulturnog nasleđa. Tako je, na primer, specijalni pred-

stavnik generalnog sekretara UN-a nedavno doneo izvršnu odluku kojom se reguliše gradnja u oblasti kanjona u Dečanima. Ova odluka može u budućnosti da posluži kao model za zaštitu drugih kulturnih dobara.

Opšte uzev, OEBS je svestan značaja koji zaštita imovinskih prava ima za budućnost Kosova i zato nastoji da obezbedi da lokalne institucije imaju adekvatnu podršku.

Uzurpacija – to nije rešenje.

Kada neko društvo uzurpaciju imovine shvati kao prihvatljiv način rešavanja nečijih stambenih ili ekonomskih potreba, implementacija imovinskog zakonodavstva postaje puno teža.

Plan za implementaciju standarda za imovinu između ostalog obuhvata aktivnosti u vezi sa ovim problemom. Te aktivnosti podrazumevaju kampanju javnog informisanja koja bi uticala na promenu javnog mnjenja i ukazala da uzurpacija nije rešenje i da se prvo moraju iskoristiti sve zakonske opcije.

Na zahtev Ministarstva za životnu okolinu i prostorno planiranje i UN Kancelarije za koordinaciju aktivnosti za postizanje standarda, Misija OEBS trenutno radi na razvoju kampanje pod sloganom:

Uzurpacija – to nije rešenje.

DETAILS

Newsletter published by
the OSCE Mission in Kosovo

OSCE HQ, Prishtinë / Priština, Kosovo
Tel: +381 38 500 162, Fax: +381 38 500 188

E-mail: press.omik@osce.org
Web site: www.osce.org/kosovo

Direktor izdanja:
Sven Lindholm

Glavni urednik:
Nikola Gaon

Urednici:
Hasan Sopa, (Detaje)
Slaviša Mladenović (Detalji)

Dizajn:
Shpend Kada

Saradnici:
Joze Arraiza, Edita Bučaj, Oliver Schmidt-Guzat,
William Henley, Ronald Hooghiemstra,
Rexhep Krasniqi, Fatime Lepaja,
Isabel De Blas Marin, Halide Sadiku,
Mevlyde Salihu, Ardiana Sejdiu, Vasilija Stanić,

OSCE
Mission in Kosovo

Ograničavanje od odgovornosti:

Izraženi stavovi ili objavljen materijal ne izražavaju neophodno politiku, mišljenje ili poziciju misije OEBS na Kosovu.

Poboljšanje urbanog načina života i osetljive grupe – Divlja naselja na Kosovu

Svi stanovnici Kosova imaju jednaka prava i obaveze prema lokalnoj vlasti, dok opštinske vlasti imaju obavezu da obezbede da svi njeni građani budu tretirani jednako, kao i da budu uključeni u razvojne planove. U tom smislu OEBS je radio na tome da vlastima ukaže na prava osetljivih grupa, a naročito na prava ljudi koji žive u divljim naseljima.

Hoze Araiza i Izabel De Blas Marin, OEBS

Svi stanovnici Kosova imaju jednaka prava i obaveze prema lokalnoj vlasti, dok opštinske vlasti imaju obavezu da obezbede da svi njeni građani budu tretirani jednako, kao i da budu uključeni u razvojne planove. U tom smislu OEBS je radio na tome da vlastima ukaže na prava osetljivih grupa, a naročito na prava ljudi koji žive u divljim naseljima.

Razvoj divljih, neformalnih naselja je fenomen koji se često javlja u regionu Balkana. Stanovnike ovakvih naselja, a naročito pripadnike najosetljivijih grupa kakve su Romi, Aškalije i Egipćani, šira zajednica često marginalizuje. Pripadnici ovih grupa mnogo češće su predmet kršenja njihovih ljudskih prava i često im se ne pruža prilika da u potpunosti učestvuju u radu vlasti. Oni, za razliku od većine drugih građana, ne uživaju opšte koristi gradskog života.

Divlja naselja, takva kakva su, mogu imati neke od sledećih karakteristika: neformalna i nesigurna gradnja, neadekvatan pristup ili uskraćivanje pristupa osnovnim službama, neadekvatno učešće ili uskraćivanje učešća u vlasti, dok su njihovi stanovnici podložni diskriminaciji.

Neka od neformalnih naselja rezultat su post-socijalističke i posleratne ekonomije u tranziciji koju karakteriše nekontrolisan rast gradova – to je naročito uočljiva divlja gradnja u predgrađima gradova na Kosovu. Neka naselja mogu biti rezultat drugačijih kulturoloških navika osetljivih zajednica. Nomadske navike zajednice Roma, Aškalija i Egipćana uz diskriminatornu praksu, u mnogim slučajevima su doveli do stvaranja divljih naselja od kojih su neka, kao što je romska mahala u Mitrovici, uništena tokom ili neposredno nakon konflikta.

Poboljšanje urbanog života

Centralne i lokalne vlasti urbanističke i prostorne planove koriste da bi promovisale ekonomski razvoj u okviru teritorije nad kojom su nadležne. Ovi planovi takođe pomažu vlastima da obezbede da svaki pojedinac, bez obzira kakvog je imovinskog stanja, pa i pripadnik osetljive grupe, uživa adekvatan nivo usluga kao što su pristup obrazovanju, kanalizacija, čišćenje ulica, električna mreža, zdravstvene usluge.

Prilikom izrade nacrtu prostornog planiranja i započinjanja procedure eksproprijacije, neformalna naselja moraju biti zaštićena, osim ako ne postoje opravdani razlozi za njihovo premeštanje. Norma u tom slučaju treba da bude uređivanje takvih naselja, a

Deca iz divljih naselja trpe najviše

ne raščišćavanje ili premeštanje. Opštinski prostorni planovi treba, u svakom trenutku, da obezbede da prava stanovnika kao što su jednak pristup obrazovanju, sanitarnim i drugim uslugama, budu zaštićena.

OEBS promoviše stambena prava

U oktobru 2003. OEBS-ova Misija na Kosovu i OEBS-ova Misija u Bosni i Hercegovini bile su sponzor "Regionalnog okruglog stola o ozvaničavanju neformalnih naselja Roma i drugih osetljivih grupa". Ovaj okrugli sto okupio je na jednom mestu ljude koji kreiraju politiku, aktiviste i donatore kako bi zajedno saznali nešto više o ovoj kompleksnoj i problematičnoj temi i, na osnovu toga, došli do preporuka koje promovišu stambena prava.

Zaključke sa ovog okruglog stola objavili su premijer Kosova i šef Misije OEBS-a na Kosovu.

Ovi zaključci poslužili su i da se podigne svest među predstavnicima vlasti, kao i da se obezbede uputstva o tome kako regulisati divlja naselja. Nešto više od jedne godine nakon objavljivanja zaključaka, Vlada je divlja naselja uvrstila u svoj dnevni red i svesna je da je potrebno naći rešenje za ovo kompleksno pitanje.

Standardi za Kosovo

Divlja naselja deo su "Standarda o imovinskim pravima". Standardi 8 i 9 zahtevaju da centralna i opštinske vlasti štite i poboljšaju uslove u divljim naseljima. Putem uloge

kopredsedavajućeg grupe za primenu standarda o imovinskim pravima, OEBS pomno prati napredak u ovoj oblasti.

Na centralnom nivou OEBS je, svojom stručnošću, pomogao u radu Grupe za neformalna naselja. Mandat ove grupe, koja je formirana na osnovu akcije 9.2 standarda o imovinskim pravima, jeste da funkcioniše kao Upravni odbor za sve aktivnosti vezane za divlja naselja na Kosovu i to ne samo u okviru procesa ispunjavanja standarda, već i u dugoročnoj perspektivi.

Zahvaljujući aktivnostima podizanja svesti o potrebi regulisanja divljih naselja, koje su sprovele privremene institucije na centralnom nivou, opštine sada postaju upućenije u ovaj proces.

Na primer, u Istoku je opština pokrenula inicijativu da se reguliše divlje naselje Rudeš, odakle je 1999. godine 60 porodica egipatskog porekla UNHCR i KFOR morao da evakuiše u Crnu Goru. Kroz svoje eksperte za ljudska prava u opštini Istok, OEBS ohrabruje inicijativu koju je pokrenula opština i pruža savetodavne aktivnosti kako bi obezbedio da proces ne dolazi u sukob sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima i da se prava raseljenih poštuju.

Ipak, regulisanje neformalnih naselja ne predstavlja isključivo problem manjinskih zajednica, već je povezano sa opštim problemom opštinskih uprava za prostorno planiranje na Kosovu, kao i sa naporima opština da sve neplanski sagrađene objekte uključe u svoje planove i regulišu ih.

Evropska konvencija o ljudskim pravima: Konvencija za Kosovo

“Ljudski” i “prava” su dve reči koje su čvrsto povezane jedna sa drugom u modernoj politici posleratnog Kosova. Izgleda da je veoma malo izjava političara, međunarodnih administratora i stranih diplomata, proteklo bez pomena “ljudskih prava”, te opšteprisutne fraze. Ali njihovo značenje je više čista moda. Popularnost razgovora o ljudskim pravima na Kosovu i, još bitnije, rada na ljudskim pravima, u velikoj meri se tiče malo poznatog dokumenta koji je potpisan pre pedeset godina u Rimu, Italija.

Vilijem Henli i Ronald Hugiemstra

Pravo na život

U toj metropoli su se 4. novembra 1950. sastale države članice novoosnovanog Saveta Evrope – Belgija, Francuska, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo, kako bi objavili novu eru u poštovanju ljudskih prava u Evropi. Potpisivanje Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja je tokom ovog sastanka stupila na snagu, nije predstavljalo nikakvo zlo delo, imajući na umu još uvek svežu istoriju neprijateljstva, rivalstva i rata između evropskih nacija. Međutim, ovaj ponekad zanemaran dokument imao je veliki uticaj na kontinent i u velikoj meri utiče na budućnost Kosova.

Ova konvencija, koja je takođe poznata kao Evropska konvencija o ljudskim pravima, obavezuje potpisnike da poštuju određena

prava, kao što je pravo na život, slobodu, bezbednost lica, slobodu kretanja i slobodu izražavanja i takođe zabranjuje torturu, ropstvo i diskriminaciju. Iako se najčešće ne razlikuje značajno od Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija iz 1948, ona je značajna u tom smislu što insistira na efikasnom prisustvu ljudskih prava u zakonu.

Evropski sud za ljudska prava

Ova konvencija u međunarodno pravo uvodi koncept kolektivnog pravosudnog tela koje ima mogućnost da donosi odluke o ljudskim pravima koje su obavezujuće u svakoj od država članica Saveta Evrope. Ovo pravosudno telo, poznatije kao Evropski sud za ljudska prava, ima pravo da

razmatra tvrdnje pojedinaca i grupa da je neka od država članica prekršila njihova ljudska prava i slobode koje su zaštićene konvencijom.

Ovaj sud ima pravo da donese odluke o aktivnostima neke države, zakonima i politici, koje su obavezujuće za sve države članice Saveta Evrope – kojih sada ima ukupno četrdesetšest. Njegovu nadležnost nad državnim zakonima prihvatile su sve evropske zemlje, pa sada predstavlja najsavršeniji sistem zaštite ljudskih prava u bilo kom delu sveta.

Zaštita prava

Tokom sedamdesetih i osamdesetih, ovaj sistem kolektivne zaštite doveo je stotina odluka Evropskog suda koje su obavezivale države da menjaju svoju politiku, kao i da kompenzuju pojedince ili grupe za kršenje ljudskih prava koja su bila obuhvaćena ovom Konvencijom. Sve države članice poštovala su odluke ovog Suda i, u mnogim slučajevima, države koje nisu bile u vezi sa tim slučajevima takođe su izmenile svoje zakone i politike nakon osude neke druge države.

Evropski sud je uvek insistirao da države članice imaju obavezu da rade na tome da ljudska prava budu “praktična i efikasna, a ne teoretska i iluzorna”. Danas je ova Konvencija obuhvaćena zakonodavstvima većine zemalja i odredbe ljudskih prava koje su obuhvaćene Konvencijom mogu se koristiti pred nacionalnim sudovima kako bi se u praksi u potpunosti poštovala ljudska prava uopšte.

Primena na Kosovu

Međutim, Evropska konvencija i Evropski sud ne smeju predstavljati pojmove nebitne za život na Kosovu. Ljudi su ovde pretrpeli, a i dalje trpe, neprihvatljiva kršenja ljudskih prava. Iz ovog razloga, Ustavni okvir iz 2001. je kosovskih vlastima nametnuo jasnu obavezu da poštuju i rešavaju ljudska prava svih građana.

Iz tog razloga, Privremene institucije samouprave, iako nisu potpisnice Evropske kon-

Evropski sud za ljudska prava sa sedištem u Strazburu – Francuska

vencije o ljudskim pravim, imaju obavezu da se pridržavaju. Prema članu 3.2 (b) Ustavnog okvira, one imaju obavezu da poštuju prava obuhvaćena Konvencijom, kao što je pravo na slobodu i bezbednost lica, pravo na slobodu izražavanja i pravo na pošteno javno suđenje i pravo učešća građana u javnom životu. Ukratko, Konvencija se direktno primenjuje u zakonu na Kosovo.

Ova Konvencija je, samim tim, imala veliki uticaj na sve prisutniju kulturu poštovanja ljudskih prava na Kosovu. Konvencija i odluke Evropskog suda koriste se kako bi se osigurala saglasnost novih zakona na Kosovu sa ljudskim pravima. Takođe su prisutne očigledne sličnosti prava koja su obuhvaćena Konvencijom i njenim protoko-

lima i Standardima za Kosovo – na primer o slobodi kretanja i pravima za članove manjinskih zajednica.

Nadgledanje ljudskih prava

Danas se odluke Evropskog suda broje hiljadama, a tekst Konvencije i interpretacija Konvencije čine osnovu brojnih programa koji se organizuju na Kosovu i imaju uticaj na intenzivne programe obuke sudija, tužilaca i advokata, kao i javnih službenika i obrazovanje dece i opšte javnosti.

Misija OEBS na Kosovu je jedan od stubova Administracije Ujedinjenih nacija, i u saradnji sa Savetom Evrope i Kancelarijom visokog predstavnika UN za ljudska prava, koristi Evropsku konvenciju prilikom nadg-

ledanja, analize aktivnosti Privremenih institucija samouprave na Kosovu, davanje preporuka o mogućim promenama i razgovorima o razvoju novih pravila i institucija.

Vrata Evrope

Kako na budućnost Kosova, poštovanje Konvencije ima važan uticaj i na ulazak u širu evropsku porodicu. Dovoljno je pogledati novonastale države Centralne i Istočne Evrope nakon kraja hladnog rata da bi se videlo koliko je Konvencija bila važna za aspiracije za ulazak u Evropu.

Tokom devedesetih godina ove zemlje su se trudile da pokažu da su deo civilizovane evropske nacije sa namerom da se ekonomski i politički angažuju sa zapadnoevropskim i severnoameričkim demokratijama. Ulaskom u Savet Evrope i ratifikacijom Konvencije, one su poslale signal posvećenosti demokratskim vrednostima i evropskom nasleđu političke tradicije, ideala, slobode i vladavine prava.

One su time takođe demonstrirale odlučnost da zadovolje mnoge kriterijume za ulazak u Evropsku Uniju, što podrazumeva poštovanje ljudskih prava. Nakon toga zemlje Centralne Evrope i bivšeg Sovjetskog Saveza pridružile su se Savetu Evrope i sistemu zaštite ljudskih prava koji je predviđen ovom Konvencijom, i na taj način prokrčile sebi put ka ulasku novih država članica u Evropsku Uniju, uključujući Poljsku, Češku Republiku, Mađarsku, Slovačku i Sloveniju.

Za dobrobit svih

Na sličan način, uključivanjem obaveza Konvencije u Ustavni okvir, kosovski lideri su signalizirali svoju posvećenost principima ljudskih prava. Ovo je od velike važnosti za buduće težnje naroda Kosova.

Međutim, prihvatanje vrednosti ljudskih prava nije samo po sebi dovoljno da bi Kosovo postalo deo Evrope. Ako pogledamo zemlje koje predstavljaju buduće kandidate za prijem u Evropsku Uniju, teškoće koje je imala Turska u velikoj meri su bile povezane sa demonstriranjem poštovanja Evropske konvencije. Turska je trpela stalne osude Evropskog Suda zbog kršenja ljudskih prava.

Govoriti o “ljudskim pravima” jeste zaslužno i pravilno, ali, kao što ilustruje primer Turske, takođe je potrebna demonstrativna, istinska i efikasna akcija. Kako bi imali istinsku korist od pozitivnog imidža jednog od potpisnika Evropske konvencije o ljudskim pravima, lideri i vlast na Kosovu moraju obezbediti potpunu zaštitu ljudskih prava za dobrobit svih ljudi. Ovo je jedini način za zadovoljenje težnji stanovnika Kosova.

Evropska konvencija o ljudskim pravima garantuje:

- ✓ pravo na život svih ljudi mora biti zagarantovano zakonom
- ✓ ni jedna osoba ne sme trpeti torturu, nehuman ili degradirajući tretman ili kažnjavanje
- ✓ Ni jedna osoba ne sme biti u ropском položaju
- ✓ Svako ima pravo na slobodu i ličnu bezbednost
- ✓ Svako ima pravo na slobodu kretanja i slobodan izbor mesta stanovanja
- ✓ Svako ima pravo na pošteno javno suđenje pri nezavisnom i nepristrasnom tribunalu koji je osnovan u skladu sa zakonom
- ✓ Svako ima pravo na slobodu mišljenja, svesti ili religije
- ✓ Svako ima pravo na slobodu izražavanja
- ✓ Uživanje prava mora biti osigurano bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vera, političko ili neko drugo opredeljenje, nacionalno ili društveno poreklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, ili neki drugi status.

Web Links:

- Biblioteka Evropskog suda za ljudska prava
<http://www.echr.coe.int/Library/COLENCedh.html>
- -Evropska konvencija o ljudskim pravima – verzija na engleskom jeziku
<http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/materials/13.pdf>
- Evropska konvencija o ljudskim pravima – prevod na albanski jezik
<http://www.echr.coe.int/Convention/webConvenALB.pdf>
- -Evropska konvencija o ljudskim pravima – prevod na srpski jezik
<http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/materials/13.pdf>

Intervju sa Ombudspersonom za Kosovo, Marekom Antonijem Novickim

“Kosovo i njegovi stanovnici moraju imati snažnog Ombudspersona, koji može biti utočište svakodnevnih ljudskih problema u budućnosti,”

Prvi, i verovatno poslednji, Međunarodni ombudsperson za Kosovo, Marek Antoni Novicki govori o izazovima u svom radu. On naglašava izazove sa kojima će se susresti novi ombudsperson, koji, prema njegovim rečima, mora biti osoba koja uživa poverenje čitave populacije i može da se čvrsto i objektivno nosi sa svim problemima.

Edita Bučaj, OEBS

Institucija Ombudspersona je upravo objavila godišnji izveštaj. Ukratko nam recite kakva je situacija ljudskih prava u poređenju sa prošlom godinom?

Moj opšti zaključak je da je situacija do određene mere poboljšana. Uopšte, iz perspektive minimalnih standarda ljudskih prava, Kosovo je i dalje ispod nivoa koji se smatra mini-

mumom. I dalje postoje problemi koji su, makar sa naše tačke gledišta, od suštinske važnosti, kao što su to, na primer, problemi u pravnom sistemu. Na ovu, prilično haotičnu, situaciju ukazivano je puno puta u prošlosti. Sada je malo bolje, ali ne dovoljno da može izmeniti naš opšti stav.

Sa stanovišta osnovne zaštite ljudskih prava mi i dalje imamo pravosuđe koje je i

dalje slabo u mnogim aspektima; postoji veliki problem sa sprovođenjem zakona, policijom i tužilaštvima; postoji mnoštvo žalbi na neefikasan rad policije. Ne možemo razgovarati o zaštiti osnovnih prava kada smo u situaciji da, na primer, odem u određeno selo i ljudi govore o mnoštvu različitih slučajeva – ovde ne mislim na nasilje – mislim na stvari koje su trivijalne, ali su u isto vreme veoma važne za ljude, kao što su masovne krađe. Postoje određena mesta na kojima je sve ukradeno i više ne postoji ništa što bi se moglo ukrasti. Kada postavimo pitanje da li je makar u jednom slučaju zabeležen napredak u pronalaženju počilaca, dobijemo odgovor: ne, ništa, nula.

Policija tvrdi da nemaju ovlašćenja da se bave bezbednošću?

Koja ovlašćenja? Ovlašćenja da pretresu nečiju kuću?

Pomenuli ste probleme u pravnom sistemu. Da li je možda uzrok tih problema mnoštvo zakonodavnih izvora?

Zaista postoji mnoštvo izvora: zakoni bivše Jugoslavije, miševićevog sistema, uredbe UNMIK-a, kosovski zakoni koje je usvojio UNMIK, međunarodni standardi i važeći zakoni Srbije. U određenoj meri, ovde postoji neka vrsta duple države. Paralelni sistem je dovoljno jak da tvrdi da je važeći srpski pravni sistem takođe prisutan i ovde.

U kojoj meri se ovo mnoštvo zakonodavstava preklapa? Koji zakoni bi se trebali primeniti u određenim slučajevima?

Pitanje je zbog čega postoje takvi problemi, zbog toga što se u mnogim situaci-

jama postavlja pitanje koje zakone primeniti? Mi imamo određene veoma konkretne slučajeve, na primer osobe koji su vojni invalidi iz drugog svetskog rata. Oni nam dolaze i kažu "mi ne primamo nikakve penzije". Naravno, ranije su primali penzije iz Srbije, a sada niko te penzije ne plaća, osim 40 Evra opšte penzije. Oni su ranije bili deo posebnog sistema. Prema našem mišljenju taj specijalni sistem je i dalje na snazi, zbog toga što ni jedan drugi zakon ili uredba UNMIK-a nisu promenili situaciju u tom smislu. Pravilo je da su zakoni iz perioda pre 1989. i dalje na snazi osim ukoliko ne postoji nova uredba UNMIK-a ili kosovski zakon koji ovo menjaju. Međutim, ništa nije promenjeno. To znači da ovi ljudi i dalje imaju pravo da traže penzije, ali ponekad se dobija utisak da vladine institucije jednostavno zaboravljaju ili žele da zaborave na određene zakone koji su na snazi. Kada se povede diskusija koji zakon primeniti, teško je naći nekog ko bi mogao da reši ovo pitanje. Ne postoji sistem kojim bi mogli da potegnete pitanje primenljivosti određenih zakona, a u ovoj komplikovanoj pravnoj situaciji veoma je važno da postoji organ koji bi mogao da odgovori na ovakvo pitanje.

Da li je Sud za ljudska prava odgovor na ovo pitanje?

Mora postojati sudsko telo za ljudska prava koje se može baviti ovakvim pitanjima, pitanjem saglasnosti zakona sa međunarodnim standardima i takođe pitanjima da li je u određenim slučajevima bilo prekršaja ili ne. I izražavam svoj stav, pokrećem to pitanje kod UNMIK-a, kod SPGS-a, a SPGS im drugačije mišljenje. I šta se događa nakon toga?

Ostajemo na tome i ne postoje neke druge procedure ili organi koji bi mogli da reše ove pitanje. U ovome se u velikoj meri razlikujemo od Bosne i Hercegovine. Tamo postoji komora za ljudska prava i Ombudsperson može jednostavno poslati slučaj Komori kao sudskom telu. Oni donose konačnu odluku. Znači, postoji konačna sudska instanca kada su u pitanju ljudska prava.

Ovo je samo deo diskusije o nedostatku odgovarajućih mehanizama zaštite. Mora postojati sistem. Ukoliko posedujete samo određene delove sistema, određene činioce, a ne posedujete čitav sistem, on neće raditi.

Drugi problem na Kosovu je nesprovođenje zakona

Mnogi zakoni su doneti (potpisani). Zakoni u velikoj meri ostanu samo na papiru.

Jedan od njih je Zakon o zabrani diskriminacije. Zbog čega se on ne sprovodi.?

Zabrana diskriminacije, jednakost polova...

Sedište Ombudspersona u Prištini

Kada govorimo o ovim nivoima zakonima koji su veoma blizu našim institucijama, kao i o Zakonu o pristupu javnim dokumentima, možemo reći da su veoma moderni. Međutim, šta se događa sa njihovim sprovođenjem? Imam utisak da skoro niko ne zna kako to činiti – neke ličnosti su prilično nezadovoljne činjenicom da ne postoje vladini akcioni planovi... Problem je u tome što nekada pravimo grešku. Društva su u određenim zemljama na nivou A ili nivou B, uglavnom na različitim nivoima. Kada uvedete određene zakone koji su veoma daleko od nivoa na kome se trenutno nalazi društvo, ne postoji nikakva komunikacija između poruke koju pokušavate da pošaljete ovim zakonom i razumevanja poruke od strane društva.

Kada ste početkom ove godine govorili pred Parlamentarnom skupštinom Saveta Evrope u Strazburu, rekli ste da bi Ombudsperson trebalo i dalje da bude iz inostranstva. Zbog čega?

U januaru ove godine ja sam bio u Strazburu i tamo je održana debata o zaštiti ljudskih prava na Kosovu. Nešto kasnije, 21. i 22. juna, takođe se razgovaralo o političkoj situaciji. Donete su dve rezolucije sa istim zaključkom – Ombudsperson na Kosovu mora i dalje biti iz inostranstva sve do kraja postojanja međunarodne misije.

To je važno zbog toga što je Kosovo, u mnogim aspektima, i dalje u tranziciji. Hašim Tači je u pismu Kofiju Ananu nagla-

sio, "...i dalje nam je potrebna međunarodna, ali naravno prijateljska, profesionalna, nezavisna institucija, koja bi nam pomogla u ovom smislu." Upravo ovo je i naš stav. Potrebna je. Potrebna je u ovom kontekstu, ali u isto vreme potrebna je i zbog toga što, kakav god bio status Kosova, i dalje će postojati određene međunarodne strukture, postojaće određena rezervisana ovlašćenja i verujem da će ta rezervisana ovlašćenja u velikoj meri biti u vezi sa ovim kontekstom – pravima manjina. Po mom mišljenju, međunarodna zajednica ne bi smela tako lako da digne ruke od jedine nezavisne institucije koja postoji na ovom polju. Još važnija je činjenica da je ovo institucija koja uživa poverenje svih zajednica.

Kakav je vaš odnos sa lokalnim institucijama?

Do nedavno smo uglavnom bili vezani za UN i naravno njima se to dopadalo. Ljudi ne vole kada ih kritikujete, a zadovoljni su kada kritikujete druge. Visoki kosovski zvaničnici su mi ranije govorili "zadovoljni smo što neko radi posao koji bi mi trebalo da radimo". Moj odgovor je bio da će doći trenutak kada će oni postati deo toga. Međutim, voleo bih da vidim veći nivo saradnje sa njihove strane.

Zainteresovani mogu posetiti internet stranicu Ombudspersona, kako bi pogledali puni tekst godišnjeg izveštaja na tri jezika.

<http://www.ombudspersonkosovo.org/>

Klubovi za ljudska prava

Hasan Sopa, OEBS

Još od 2002. godine OEBS-ova Misija počela je, u različitim gradovima na Kosovu, da osniva Klubove za ljudska prava. Svrha ovih klubova je da uči srednjoškolce, uzrasta od 14 do 18 godina, o osnovnim ljudskim pravima i šta ona znače. Trenutno postoji devet aktivnih Klubova za ljudska prava.

Program rada Klubova za ljudska prava predviđa pružanje podrške članovima u različitim aktivnostima. Cilj ovih aktivnosti je da se javnosti ukaže na pitanja ljudskih prava, a da se, u isto vreme, i kod samih članova izgradi bolje razumevanje ove problematike. Drugim rečima cilj programa je otvoriti ove mlade ljude za prihvatanje principa ljudskih prava i pokazati im da je moguće preuzeti odgovornost na način da to bude fer i tako da poštuje ljudsko dostojanstvo drugih.

Ronald Hagemstra (Ronald Hooghiemstra), šef Odseka za izgradnju kapaciteta u Odeljenju za ljudska prava i vladavinu prava Misije OEBS-a, objašnjava: "Osnovna svrha programa je povećanje kapaciteta mladih ljudi u razumevanju ljudskih prava, da se oni, kroz informativne debate razvijaju, kao i da im se pomogne da, među članovima svoje zajednice šire poruke o ljudskim pravima".

Kada službenik na terenu identifikuje grupu tinejdžera koja je zainteresovana da učestvuje u ovakvim aktivnostima, zakažu se redovni sastanci jednom nedeljno i to traje 16 nedelja. "U osnovi, oni slušaju lekcije o konceptima ljudskih prava i o tome kakve veze to ima sa njihovim svakodnevnim životom", kaže Hagemstra. Službenik OEBS-a usmerava diskusiju koja se vodi između članova grupe i uči ih kako da napišu predlog projekta.

Klub za ljudska prava u Prizrenu je veoma aktivan i do sada su sproveli veliki broj aktivnosti, između ostalih izložbu fotografija, koncert za ljudska prava, školske debate o ljudskim pravima i mnoge druge čiji je cilj bio da se dalje unapredi opšte znanje javnosti o oblasti ljudskih prava.

Prema rečima Diane Rende, asistenta za ljudska prava u OEBS-ovoj kancelariji u Prizrenu, jedna od glavnih aktivnosti kluba u Prizrenu bila je realizacija projekta koji ilustruje situaciju u kojoj žive ljudi sa posebnim potrebama.

Članovi kluba su, u saradnji sa organizacijom Hendikos iz Prizrena, proveli nekoliko meseci posećujući osobe i porodice ljudi sa posebnim potrebama. "Posetili su porodice u najudaljenijim selima i sačinili fotografije koje ilustruju njihovu situaciju", kaže Renda. Kasnije su izabrane najbolje fotografije koje su izložene u prostorijama najznačajnijih javnih institucija, kao i u gradskim centrima u regionu. "Osnovna ideja projekta bila je da se poveća svest, kako institucija tako i

javnosti, o položaju ljudi sa naročitim potrebama", kaže Renda.

Elvin Huduti iz prizrenske gimnazije "Gjon Buzuku", relativno je novi član Kluba. On je u Klub došao pre sedam meseci i već je učestvovao u nekim od aktivnosti. Ono što se njemu najviše sviđa u Klubu jeste interaktivni način rada u grupi i princip poštovanja drugih.

"Jedna od aktivnosti koja se meni najviše dopala je dokumentarni film "Učini nešto za ljudska prava odmah". Naš klub je prikazao ovaj film u gradskom bioskopu 10. decembra prošle godine povodom Međunarodnog dana ljudskih prava. Film govori o procesu usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, kao i o različitim kampanjama na temu ljudskih prava koje su organizovane širom sveta", kaže Huduti.

Diana Renda smatra da ovakve aktivnosti pozitivno utiču na članove kluba. Kada u Klub dođu novi članovi, oni su obično veoma stidljivi zato što se odjednom nađu u društvu osoba koje ranije nikada nisu sreli. "Ali kada počnemo da radimo na aktivnostima i kada oni počnu da shvataju koncept ljudskih prava, postaju veoma aktivni i počinju da slobodno iskazuju svoje mišljenje. I sama budem iznenađena kada neko od članova kluba ustane i otvoreno kaže da se ne slaže sa mišljenjem svojih kolega. To pokazuje da oni, ne samo da aktivno učestvuju u radu, već i da uče nove stvari", kaže ona.

S obzirom na informacije o pozitivnim rezultatima programa koje je Misija dobila od omladine, roditelja, nastavnika i zvaničnika, Misija je ohrabrena da nastavi ovaj program. "Ipak, da bismo uključili širu populaciju omladine naš odsek planira da ovu aktivnost razvije u standardizovani paket obuke i metodologije", kaže Hagemstra.

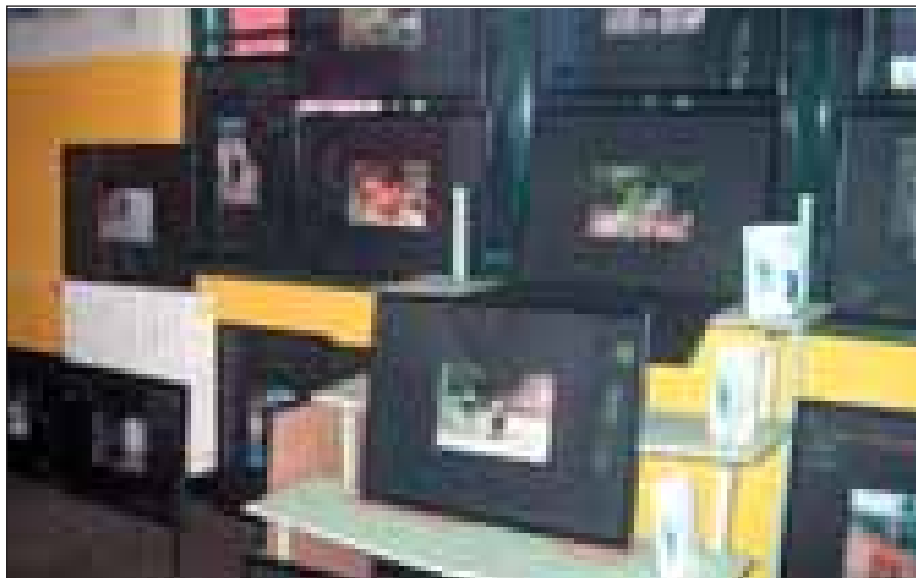
Neophodno je da se aktivnost izgradnje kapaciteta omladine ugradi u lokalne institucije kako bi postala održivi deo kosovske kulture, smatra on. "Ono što mi želimo da postignemo je da institucije kao što su Ministarstvo za obrazovanje, zatim za kulturu, omladinu i sport i slične odgovarajuće institucije i tela preuzmu ovakav rad sa omladinom", dodaje Hagemstra.

Obrazovanje o ljudskim pravima

U nastojanju da u školski sistem ugradi i obrazovanje o ljudskim pravima, Misija tesno saraduje sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku u tehnologiju (MONT).

Putem probnog projekta realizovanog 2003. i 2004. godine, i sa namerom da šestom razredu u školama predstave program obrazovanja iz ljudskih prava, Misija je uspela da završi radnu svesku za učenike i vodič za nastavnike. "Počeli smo sa 70 škola u kojima smo nastavnike građanskog vaspitanja podučavali iz metodike nastave. Zatim smo nadgledali kako primenjuju tu metodiku u radu sa učenicima i, na osnovu pozitivnih rezultata koje smo dobili, predložili smo Ministarstvu realizaciju ovog projekta. Uz nekoliko izmena koje je Ministarstvo predložilo, realizacija projekta započeće u svim odeljenjima šestog razreda kosovskih škola", kaže Hagemstra.

Štampanje i distribuciju 2 000 Vodiča za nastavnike i 10 000 Radnih svezaka za učenike finansijski je podržao OEBS, a smatra se da će ovaj broj knjiga biti dovoljan za dve godine. Na početku školske 2005/06. godine, za nastavnike će biti organizovana obuka, a kasnije će, da bi im se pomoglo da obezbede kvalitetnu nastavu iz oblasti ljudskih prava, njihovi časovi biti nadgledani.

Fotografije ljudi sa posebnim potrebama izložene u gimnaziji "Don Buzuku" u Prizrenu

Hoće li Zočište opet biti multietničko?

U orahovačkom kraju, odavno i nadaleko poznatom po vinogradarenju, nalazi se i selo Zočište koje je nekada bilo multietničko sa oko 70 albanskih i 50 srpskih porodica.

Vasilija Stanić, OSCE

Međutim, nakon sukoba 99. godine Srbi, meštani ovog sela, napustili su svoje kuće i svoja imanja i izbegli. Tokom poslednjih šest godina nijedna porodica se nije vratila, između ostalog i zbog toga što nisu imali gde da se vrate – kuće su popaljene, a svojim imanjima nemaju pristup zbog bezbednosti. Tako je njihova plodna zemlja ili zapuštena i zarasla ili je obrađuje neko drugi.

I dok je većina nekadašnjih meštana Zočišta raseljena i živi u kolektivnim centrima ili kod rodbine i prijatelja po Srbiji, Đorđe Krstić nije napuštao Kosovo. Živi u Velikoj Hoči koja je od njegovog sela udaljena samo nekoliko kilometara. Trebalo bi mu, kaže, samo petnaestak minuta da ode peške do Zočišta...

“Voleo bih da mogu da odem. Poslednji put sam bio septembra prošle godine, sa KFOR-om” kaže Đorđe. “Tada je bio organizovan sastanak sa predstavnicima sela, Albancima, da se vidi da li bi oni prihvatili da se mi vratimo. Kažu, protiv se povratku tri porodice. Za ostale naše komšije tu iz sela nemaju ništa protiv, ali ne znaju kakvo je mišljenje meštana susednih sela. Za njih, kažu, ne garantuju.”

U Velikoj Hoči Đorđe živi sa suprugom. Sin, snaja i njihovo dvoje dece žive u Kraljevu, u

užoj Srbiji. Ako im bude izgrađena kuća svi bi se vratili, kaže Đorđe.

Đorđe Krstić jedan je od onih meštana Zočišta kojima Ministarstvo za povratak i zajednice treba uskoro da sagradi kuću. Projektom, čija je vrednost 1,8 miliona evra, predviđeno je da u Zočištu, osim 44 kuće za povratnike, bude izgrađena i ambulanta i potrebna infrastruktura. Kuće će, prema planu gradnje biti različite veličine, od 44 do više od 70 kvadrata, u zavisnosti od broja članova porodice prijavljenih za povratak.

Realizacija projekta je već započela, putem tendera izabran je izvođač radova koji je završio raščišćavanje terena. Mihailo Šćepanović, stalni sekretar u Ministarstvu za povratak i zajednice kaže da je rok za useljenje 1. septembar. “Ministarstvo je najpre istraživalo za koja mesta postoji najveća želja za povratkom da bi zatim razgovarali i sa predsednikom opštine u koju bi ti ljudi trebalo da se vrate” kaže Šćepanović. “Nakon toga organizujemo posetu mestu povratka. Bilo je ljudi koji su posle 6 godina prvi put došli i videli u kakvom se stanju nalaze njihova imanja, razgovarali sa komšijama.... Svi meštani Zočišta kojima će se graditi kuća potpisali su izjave da će se vratiti ukoliko im Ministarstvo

napravi kuće tako da mi verujemo na taj način gradimo zdrave osnove za održiv povratak.”

Međutim, da bi povratak zaista bio održiv ljudima koji će se vratiti neće biti dovoljno samo da imaju kuću. Oni ne mogu računati da mogu da žive od humanitarne pomoći koja je nedovoljna i neredovna ili od socijalne pomoći. Njima su potrebni stalni mesečni prihodi, potrebno je obezbediti im posao. “Mi ne želimo da vraćamo ljude samo radi statistike ako ćemo time stvarati socijalne slučajeve”, kaže Šćepanović. “Ideja Ministarstva je da podržimo ne samo povratak već i opstanak tih ljudi. Zato u okviru ekonomskog programa imamo nameru da povratnicima pomognemo u realizaciji projekata male privrede, čak imamo u planu izgradnju fabrika. Takođe, insistiraćemo na ispunjavanju zakonske regulative o zapošljavanju prema kojoj u opštinskim organima i drugim privremenim institucijama 20% zaposlenih treba da budu nealbanaci.”

Ipak, to je složen proces, kaže Šćepanović i nastavlja: “Ima projekata koje ćemo realizovati onoga trenutka kada se ljudi budu vratili. Ima tu dosta detalja o kojima treba voditi računa prilikom utvrđivanja vrste projekta, od toga o kojoj je regiji reč, do starosne dobi povratnika kojima treba obezbediti posao. To će biti spor i složen proces, ali oni će sigurno dobiti posao.”

Posao je ono što brine i Đorđa Krstića. Pre sukoba on je radio kao vozač i pomoćni radnik u školi u Zočištu. Isti posao sada radi u školi u Velikoj Hoči:

“Ne znam kako ću kada budu gotove kuće. Da sam u penziji, ne bi bilo problema. Ovako, ne mogu da napustim posao. Najbolje bi bilo kad bi bilo bezbedno i kad bih imao kola, pa da putujem. Nije daleko i ne bi mi bilo teško.”

Naravno sve počinje i završava se sa problemom bezbednosti. I Đorđe, kao i većina mogućih povratnika, želi da se vrati i kaže da bi se odmah vratio “samo da bude slobode, reda i zakona, a ne da mora da se beži kao 17. marta”.

A sprovođenje reda i zakona ni u jednom demokratskom društvu ne bi trebalo na sebe da preuzimaju grupe ili pojedinci i da određuju kome treba dozvoliti, a kome zabraniti da se vrati. Istragu o neijoj eventualnoj krivici treba prepustiti institucijama koje su za to zadužene.

Neki od stanovnika Zočišta još uvek žive kao izbeglice u obližnjoj Velikoj Hoči, u opštini Orahovac.

Položaj nacionalnih manjina

Manjinske etničke zajednice na Kosovu i uključivanje Misije OEBS-a u zaštitu prava manjina

Oliver Šmit-Gucat, savetnik za manjinska prava

Zaštita prava nacionalnih manjina ne stoji odvojeno već je integralni deo sistema zaštite ljudskih prava. U Evropi ovaj princip oličen je u članu 1 Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina Saveta evrope iz 1994. godine.

Ipak, evropski sistem zaštite ljudskih prava pravi razliku između specifičnih prava osoba koje pripadaju nacionalnoj manjini sa jedne strane, i opšte obavezujućih ljudskih prava i principa nediskriminacije sa druge strane.

Princip nediskriminacije često, ali ne uvek zahteva samo da se vlasti uzdrže od usvajanja to jest primene diskriminatornih mera i postupaka prema pojedincima ili grupama. Kao suprotnost, specifična prava manjina (koja ne treba mešati sa specijalnim ili dodatnim pravima) razvijena su sa ciljem da se pripadnicima nacionalnih manjina omogući da uživaju jednake šanse i mogućnosti.

Zato su prava manjina neophodna dopuna pravu na jednaki tretman i opšte primenljiva ljudska prava kao što su sloboda izražavanja, sloboda kretanja, sloboda okupljanja i udruživanja, imovinsko pravo.

Posebna prava manjina i sloboda od diskriminacije

Posebna prava manjina uglavnom obuhvataju jezička prava, uključujući pravo na upotrebu jezika manjine u medijima, prava na obrazovanje i prava na učestvovanje u javnom životu i u procesu donošenja odluka.

Iz opisa navedenih prava jasno je da samo uzdržavanje od diskriminatornog ponašanja nije dovoljno. Osim prava na ravnopravno ophođenje, potrebno je takođe usvojiti i primenjivati uredbu i mere pozitivne diskriminacije ili afirmativnih radnji. Njihova primena obezbediće da pripadnici nacionalnih manjina uživaju jednake šanse i mogućnosti.

Cilj posebnih prava manjina je dvostruk: da odredi kakva su prava svake osobe da bi se sačuvao i razvio njen identitet, i da omogući integraciju u društvo, ali ne asimilaciju, osoba koje pripadaju nacionalnim manjinama. Ovo proističe iz principa da su "sva ljudska bića rođena slobodna i jednaka

Ambasador Verner Vnend i njegovo osoblje pažljivo slušaju o problemima manjina prilikom posete selu Belo Polje u opštini Peć.

u dostojanstvu i pravima", kao što je napisano u članu 1 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima koju je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine.

Situacija na Kosovu

Na Kosovu, i UNMIK i Privremene institucije samouprave (PIS) proteklih godina su usvojile veliki broj zakona i uredbi iz oblasti zaštite prava manjina i nediskriminacije. Mnoga od ovih prava našla su se i u Planu za primenu standarda za Kosovo i tako doprinela da se poveća svest u PIS-u i među većinskim stanovništvom na Kosovu.

Napredak u primeni ovih prava, iako veoma spor, načinjen je. Nedavno formiranje Ministarstva za zajednice i povratak, pokušaj PIS-a da poveća broj radnika iz manjinskih zajednica u ministarstvima i prva obuka iz srpskog jezika za službenike u institucijama

iz Orahovca koju je organizovao Kosovski institut za javnu administraciju (KIJA), a pomogao OEBS, samo su neki od primera pozitivnih koraka koje su preduzele kosovske institucije.

Još jedan pozitivan primer ima za cilj da integriše u redovni sistem obrazovanja pripadnike tradicionalno najugroženijih grupa na Kosovu – Roma i Aškalijsku. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i tehnologiju je, u saradnji sa OEBS-om tokom protekle školske godine realizovalo program vanredne, dodatne nastave za romsku i aškalijsku decu u osam kosovskih opština. Ipak, generalna strategija PIS-a za poboljšanje situacije Roma, Aškalijska i Egipćana koja uključuje, između ostalog divlja naselja, registraciju, obrazovanje, zdravstvo i zapošljavanje još uvek nije razvijena.

Bliži pogled na to kakva je situacija zaštite prava manjina otkriva mračnu sliku. Kada je reč o jezičkim pravima, zvanični znakovi sa

imenima gradova, sela, ulica morali bi biti napisani osim na albanskom, još makar i na srpskom jeziku. Na mnogim od zvaničnih znakova, srpska verzija je, ili pogrešno napisana, ili premazana farbom. Obaveza da se postave ovakvi znakovi postaje besmislena ukoliko kompetentne institucije te znakove ne održavaju ili ih ne zamenjuju u slučaju kada su uništeni.

Pripadnici srpske, bošnjačke i goranske manjinske etničke zajednice imaju pravo da se obrate centralnoj i opštinskim vlastima, kao i da od njih odgovor dobiju na srpskom jeziku (bošnjački i goranski su veoma slični srpskom), dok Turci u nekim oblastima imaju pravo da sa službenicima javne uprave komuniciraju na svom maternjem jeziku, turskom. Uprava, kako na centralnom tako i na lokalnim nivoima, pisanu informaciju mora da obezbedi na albanskom i srpskom jeziku, a u nekim oblastima i na turskom. Ova pravna obaveza još uvek se ne primenjuje svuda na Kosovu. Kada je reč o ličnim kontaktima, oni koji obezbeđuju javne usluge obavezni su i da obezbede prevod za srpski ili turski ukoliko je to potrebno. U praksi, Srbi se često ne osećaju prijatno da bi se direktno obratili lokalnim vlastima, iz opravdanih razloga ili iz straha da će biti diskriminirani, pa se uvek obraćaju izvršnim načelnicima opština. U nekim slučajevima prevod nije obezbeđen. Zato se često dešava da pripadnici nealbanskih zajednica idu u pratnji nekoga ko govori albanski, da bi se obratili službenicima javne uprave.

Što se tiče prava pripadnika nacionalnih manjina da učestvuju u javnom životu, uključujući tu i proces donošenja odluka, pitanje je da li sistem rezervisanih mesta u Skupštini Kosova može, sam po sebi, to da obezbedi. U postkonfliktnim regionima kao što je Kosovo, rezervisana mesta predstavljaju adekvatno sredstvo kojim se obezbeđuje zastupljenost u centralnoj skupštini. Ali, za suštinsko učešće u procesu donošenja odluka, makar to bilo i u obliku institucionalnih konsultacija o pitanjima koja se direktno tiču manjina kao što su obrazovanje i očuvanje kulture i tradicije, morali bi da se razmotre drugi mehanizmi. Ti mehanizmi nabrojani su u Preporukama iz Lunda za efikasno učešće nacionalnih manjina u javnom životu. Ove preporuke, osim rezervisanih mesta, predlažu i osnivanje komiteta koji bi kod odgovarajućih vlasti pokrenuli pitanja kao što su stambeno pitanje, zemljište, obrazovanje, jezik i kultura, a takođe bi omogućile preduzimanje posebnih mera za obezbeđivanje učešća manjina u javnim službama (afirmativne radnje).

Sloboda kretanja, pravo na povratak i pravo na imovinu (na povraćaj imovine) su

opšte primenljiva prava i ne predstavljaju isključivo prava manjina. Ipak, očigledno je da su pripadnici nacionalnih manjina na Kosovu i u drugim krajevima regiona naročito uskraćeni u uživanju ovih prava. Često se javlja ne samo otvoreno protivljenje većinskog dela populacije koji se razlikuje u različitim krajevima Kosova, već se dešava da i kompetente kosovske institucije nisu posvećene primeni ovih prava bez diskriminacije. Otvoreno protivljenje i nedostatak rešenosti često su praćeni skrivenom i posrednom diskriminacijom, kao što je to očigledno uobičajena praksa da se povratnicima isporučuje račun za utrošenu električnu energiju za njihove kuće ili stanove čak i za nekoliko godina unazad, iako su taj račun napravili oni koji su u toj kući ili stanu boravili do tada kao uzurpatori. I sve dok institucije ne počnu da rešavaju ovu indirektnu diskriminaciju na sistematičan način, za pripadnike nacionalnih manjina primena osnovnih prava biće spora.

Plan za primenu standarda za Kosovo

Treba imati na umu da se prava manjina ne mogu svesti samo na trenutni proces implementacije standarda za Kosovo. Procena standarda je samo prvi korak neophodan za početak pregovora o konačnom statusu Kosova. U tom smislu moglo bi biti korisno za kosovske institucije da se bolje upoznaju sa situacijom u zemljama bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Na primer, zaštita prava manjina je još uvek visoko na dnevnom redu u Hrvatskoj, koja je sve bliža članstvu u Evropskoj uniji. Pored ostalih, Misija OEBS-a u Hrvatskoj i OEBS-ov visoki komesar za nacionalne manjine još uvek pomno prate položaj nacionalnih manjina u Hrvatskoj i pružaju savetodavne usluge po pitanju primene prava manjina.

Uključivanje OEBS-ove Misije na Kosovu u zaštitu manjina

Poštovanje i primena prava pripadnika manjinskih etničkih zajednica na Kosovu je, za proteklih šest godina koliko postoji Misija OEBS-a, uvek bilo u centru pažnje njenog rada.

Tokom prve dve godine, a u svetlu lokalnih kosovskih izbora 2000. i opštih izbora 2001. godine, deo aktivnosti Misije bio je usmeren na osnivanje i izgradnju kapaciteta političke zastupljenosti manjinskih zajednica. Štaviše, tokom 2002. i 2003. godine Misija je potpomogla osnivanje i obuku manjinskih nevladinih organizacija (NVO).

Od 2003. do danas Misija je podržala osnivanje komiteta za zajednice, jedno od tela koja postoje pri skupštinama opština i koji treba da štiti prava manjina. OEBS je učestvovao u pisanju nacrtu administrativnog uputstva o proceduralnim pravima i nadležnostima ovih komiteta. Misija je takođe obezbedila i obuku za članove komiteta o ljudskim i pravima manjina, kao i o tome kako treba procesuirati slučajeve. Ovakve aktivnosti izgradnje kapaciteta još uvek traju.

Uz to Misija je dala svoj komentar na veliki broj nacrtu zakona koji se tiču prava pripadnika nacionalnih manjina. Skoriji primeri su Zakon o nediskriminaciji i Nacrt zakona o jezicima. Misija pomno prati primenu oba ova zakona.

U oblasti medija, Misija je pomogla formiranje Kosme, mreže od 28 radio stanica na Kosovu koje program emituju na srpskom jeziku. U Štrpcu je Misija omogućila osnivanje Radio herca koji emituje program na albanskom i srpskom jeziku. Misija je još finansirala obuku za novinare iz manjinskih zajednica uključujući i Rome, čime ih je osposobila da sami vode svoje radio stanice ili da obezbede program na jezicima manjina za emitovanje na javnim ili privatnim stanicama i medijima.

Ovim nabrojanjem se OEBS-ove aktivnosti u oblasti zaštite prava manjina ne iscrpljuju. Ipak, treba znati da programi i aktivnosti Misije pre svega promovišu institucionalnu zaštitu prava pripadnika nacionalnih manjina, potstiču, direktno ili indirektno, međuetnički dijalog i pomažu da se stvore uslovi za održiv povratak izbeglica i interno raseljenih lica - pripadnika manjinskih zajednica.

Grupe međunarodnih eksperata, koje je angažovao OEBS-ov visoki komesar za nacionalne manjine, sačinili su "Haške preporuke o pravima nacionalni manjina na obrazovanje" (1996), "Preporuke iz Osloa o jezičkim pravima nacionalnih manjina" (1998), "Preporuke iz Lunda o efikasnom učešću nacionalnih manjina u javnom životu" (1999) i, zajedno sa kancelarijom OEBS-ovog predstavnika za slobodu medija "Vodič za korišćenje jezika manjina u medijima" (2003); Svrha ovih preporuka jeste da se obezbedi tumačenje postojećih međunarodnih standarda o pravima manjina i uputstva za vladu i institucije za njihovu primenu.

Ove dokumente možete naći na:

www.osce.org/hcnm

Nasilje u porodici i trgovina ljudima

– kompleksan problem koji zahteva sveobuhvatno rešenje

Hasan Sopa i Nikola Gaon, OEBS

Predavanje "Obuka trenera" za borbu protiv nasilja u porodici u organizaciji kancelarije OEBS-a u Gnjilanu.

Problemi trgovine ljudima i nasilja u porodici prilično su rasprostranjeni u Jugoistočnoj Evropi. Dok je nasilje u porodici bilo prisutno tokom čitave istorije, problem trgovine ljudima je novijeg datuma na Kosovu. Nakon konflikta 1999, Kosovo je prvenstveno bilo određeno za žrtve trgovine ljudima, kako punoletne, tako i maloletne. Od nedavno su takođe zabeleženi slučajevi trgovine ženama i decom sa Kosova.

Misija OEBS nadgleda obe ove problematične oblasti. Ona nadgleda rad lokalnih i UNMIK institucija i daje potrebne savete i tehničku podršku. U određenim slučajevima aktivno se angažuje u cilju identifikacije nedostataka u postojećim uslugama, često pružajući pomoć za prevazilaženje ovih nedostataka putem izgradnje institucija i potencijala.

Misija takođe radi na stvaranju sveobuhvatnih mehanizama za pružanje zaštite žrtvama nasilja na osnovu rodovske pripadnosti i seksualnog nasilja, žrtvama trgovine ljudima i zloupotrebe dece. Prilikom razvoja ovih mehanizama misija okuplja različite ključne aktere: Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, Kancelariju premijera, Sekretarijat za pravosuđe, Međunarodnu organizaciju za migracije, opštinske socijalne radnike, nevladine organizacije i ostale relevantne domaće i međunarodne organizacije.

Cilj ovih napora je da se žrtvama olakša i poboljša pristup mehanizmima pravosuđa, kao što su pravni saveti i direktni vidovi podrške žrtvama, kao i da se za žrtve obezbedi rehabilitacija i reintegracija u društvo.

Savetodavna uloga i aktivnosti obuke

Centralnim institucijama Misija pruža savete o razvoju politike, u cilju saglasnosti sa važećim zakonom i međunarodnim standardima ljudskih prava. Sa druge strane Misija radi na razvoju potencijala lokalnih institucija na svim nivoima, putem obuke i tehničke podrške. Obezbeđivanje održivosti struktura koje pružaju podršku žrtvama seksualnog nasilja i nasilja nad polovima, jedan je od ključnih prioriteta u ovoj oblasti.

U saradnji sa Savetodavnom kancelarijom za dobru vladavinu (SKDV), pri Kancelariji premijera, Misija je potpomogla razvoj Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima na Kosovu, koji je Vlada usvojila 17. maja 2005. godine. Lokalni savetnika za borbu protiv nasilja u porodici i trgovine ljudima, Arijana Čosaj Mustafa, koju je Misija rasporedila u SKDV, potpomogla je ovaj proces od samog početka.

Prema rečima Dženifer Šase, višeg savetnika za ljudska prava, Akcioni plan je sveobuhvatni plan koji se bavi problemima vezanim za trgovinu ljudima u oblasti zaštite, prevencije i gonjenja. "Tokom procesa formulisanja nacrta Misija je pružila tehničku ekspertizu i finansijsku podršku. OEBS će biti deo Savetodavnog Odbora, kao što je predviđeno Akcionim planom i nastaviće da pruža tehničku ekspertizu i nadgleda lokalna izvršna i zakonodavna tela tokom sprovođenja Akcionog plana.

Standardne procedure

Pre formulisanja Akcionog plana, krajem 2004, Misija je pomogla razvoj Standardnih procedura za pružanje podrške punoletnim i maloletnim žrtvama trgovine ljudima iz inostranstva. Trenutno se radi na razvoju sličnih procedura za žrtve koje potiču sa Kosova.

Prema rečima Dženifer Šase Standardne procedure su pokazale kako se, uspešno koordinisanim aktivnostima za borbu protiv trgovine ljudima, mogu stvoriti mehanizmi koji rade u najboljem interesu žrtava. "Prilikom stvaranja Standardnih procedura stvorili smo međuagencijsku radnu grupu 'direktna pomoć'. Standardne procedure predstavljaju deo napora za stvaranje sistema koji maksimizira transfer ovlašćenja na Privremene institucije samouprave i relevantne aktere kosovskog građanskog društva i stvara održive mehanizme za zaštitu žrtava," kaže ona.

Sveobuhvatna obuka

Međutim, obuka ne mora biti ograničena na aktere na opštinskom nivou. Problemom trgovine ljudima moraju se baviti svi nivoi uprave. Misija OEBS je predstavnicima devet ministarstava 13. i 14. juna održala predavanje o borbi protiv trgovine ljudima. Ova predavanja su organizovana u saradnji sa SKZD. "Cilj ove obuke je bila obuka učesnika o problemima trgovine ljudima na Kosovu i pojašnjenje njihovih uloga i odgovornosti, koje su predviđeni Akcionim planom za Kosovo, kaže Čosaj Mustafa.

Što se tiče nasilja u porodici Misija radi na pružanju podrške žrtvama, ali i pokušava

Podrška kosovskom sistemu pravosuđa

Kosovske sudije sočile su se sa izazovom kada je trebalo da nastave rad 1999. godine i da ponovo zadobiju poverenje ljudi koji više nisu verovali u pravosudni sistem. Obezbeđujući redovnu obuku za stare i novopridošle radnike pravosuđa, OEBS je pomogao da se sistem ponovo uspostavi i da funkcioniše.

Mevljude Saljiu, OEBS

“Pravda postoji, a mi smo ti koji koji treba da je sprovode”, kaže sudija Flanza Kadiu (Flanza Kadiu) sedeći u svojoj maloj kancelariji u Prištinskom okružnom sudu koji predstavlja drugostepeni sud u kosovskom pravosudnom sistemu.

Sudija Kadiu počela je da radi u Prištinskom okružnom sudu januara 2000. Pre toga ima desetogodišnje iskustvo kao pravnik. Odabrala je pravo zato što veruje u pravdu.

Kosovski pravosudni sistem obuhvata Vrhovni sud, pet okružnih sudova i 24 opštinska suda. Okružni sud zadužen je za slučajeve težih krivičnih dela, kao i za žalbe koje dolaze iz opštinskih sudova kao najnižih instanci.

Slučajevi krivičnih dela su specijalnost sudije Kadriu. Ona predsedava u slučajevima koje su počinili kako odrasli, tako i maloletna lica. Svi ti slučajevi su različiti i puni izazova, ali ona na svim slučajevima radi sa podjednakom ozbiljnošću.

Sudovi na Kosovu su radili u teškim uslovima nakon konflikta 1999. Uočljiv je bio nedostatak dodatnih institucija za podršku radu sudova, a takođe nije bilo ni dovoljno sudija koji bi radili na slučajevima čiji se broj stalno povećavao, naročito u velikim gradovima.

Sudovi pretrpani poslom

Upravnik Okružnog suda Feriz Beriša (Feriz Berisha) ističe da su sudovi čak i sada pretrpani slučajevima zato što je broj sudija i profesionalnih saradnika nedovoljan za postojeći obim posla.

“Trenutno imamo 12 sudija, a Prištinski okružni sud, uzimajući u obzir i gradove pod njegovom nadležnosti, pokriva više od milion stanovnika”, kaže Beriša i dodaje: “Pre rata ovaj sud je pokrивao samo 600 hiljada stanovnika, a najmanji broj sudija koji su u jednom trenutku u njemu radili bio je 22.”

“Okružni sud u Prištini bio je nadležan za Uroševac, Đeneral Janković, zatim za Kačanik, Glogovac, Podujevo, Kosovo Polje, Obilić i tako dalje”, potvrđuje sudija Kadiu.

Prema statističkim podacima, Okružni sud započeo je 2004. godinu sa 3 613 nerešenih slučajeva prenetih iz prethodne godine. Tokom 2004. primljeno je još 5 468 slučajeva, što ukupno iznosi 9 081 slučaj. Ovaj broj slučajeva treba da reši 12 sudija. Zaključno sa decembrom 2004. godine sud je rešio 4 913 slučajeva, dok je 4 168 ostalo da se rešava u 2005.

“Sudije su kvalifikovane, posvećene poslu i vredno rade, ali je jednostavno nemo-guće da 12 sudija sve slučajeve završi na vreme,” kaže Beriša i dodaje, “potrebno nam je još makar 6 sudija koji bi mogli da rade na prošlogodišnjim i ovogodišnjim slučajevima.”

Loša komunikacija sa međunarodnom policijom bila je još jedan od poteškoća sa kojom su morale da se suoče kosovski sudovi.

“U početku je bilo teško zbog toga što su međunarodni policajci došli iz različitih zemalja i nisu mogli da se prilagode; oni jednostavno nisu shvatali način na koji mi radimo,” objašnjava sudija Kadiu poteškoće sa kojima se suočavala u početku.

Međutim, vremenom su stvari počele da se menjaju i lagano poboljšavaju.

Novi zakoni i iskustva

U međuvremenu, počele su da funkcionišu dodatne institucije čime je rad sudova olakšan. U aprilu 2004. sudije su dobile nešto što je uticalo na njihov svakodnevni rad – dva nova zakona. Privremeni zakon o krivičnom postupku i Privremeni krivični zakon Kosova stupili su na snagu.

Kadiu kaže da su novi zakoni dobri i funkcionalni. “Iako smo naišli na nekoliko nedostataka prilikom sprovođenja zakona u praksi,” kaže ona “mi (sudije) smo zadovoljni novim zakonima i privikavamo se na njih.”

Pored toga što ova dva nova zakona pomažu kosovskim sudijama da uspešno obavljaju svoje zadatke, OEBS je osnovao Kosovski institut za pravosuđe, koji je za njih organizovao, i još uvek organizuje brojne treninge.

“Prisustvovala sam različitim obukama i seminarima koje je do 2000. organizovao OEBS, a kasnije KIP,” kaže sudija i dodaje: “Naravno da su imali dobar uticaj na moj rad. Od posebne pomoći su bila iskustva koja su sa nama podelili međunarodni stručnjaci.”

Poverenje u sudove

Iako veliki broj slučajeva ostane nerešen i slučajevi se prenose u sledeću godinu, sudija Kadiu, kao i upravnik Beriša, kažu da sudije daju sve od sebe i nadmašuju zahteve i očekivanja, što im omogućuje da povrate poverenje stanovništva.

Mislim da ljudi zaista mogu verovati pravnom sistemu”, kaže sudija Kadiu. “Mogu

Sudija Flanza Kadiu

reći da, po ovom pitanju, polako postizemo napredak.”

Ona objašnjava da je za uspešan završetak suđenja potrebno nešto više od samih sudija. “Ne zavisi sve od našeg rada” kaže ona, “takođe zavisi od tužilaca, istražitelja, kao i od prirode slučaja.”

Prema rečima sudije Kadiu, ona i njene kolege su nezavisni i apolitički, ne pripadaju nijednoj političkoj partiji zbog toga što su se zakleli da će raditi u skladu sa zakonom, pošteno i pravično, i da će dati sve od sebe kako bi se slučaj završio što je pre moguće.

Kosovske sudije su dorasle svom zadatku, ali sudija Kadiu ukazuje da bi mogli da iskoriste svu pomoć, a prema njenim rečima najbolji način da im se pomogne je da se sa omladinom radi na prevenciji krivičnih dela.

“Društvo ne posvećuje dovoljno pažnje omladini, već obrate pažnju na njih tek kada počine neki kriminalni akt. Društvo i institucije trebalo bi da osnuju različite sportske klubove u kojima bi deca mogla da provode vreme, umesto na ulicama.

“U suprotnom”, kaže ona, “cenu ćemo platiti kasnije”.

Eksperti za ljudska prava rade za vas

Intervju sa Azijerom Santilanom Luziriagom (Asier Santillan Luziriaga), savetnikom za ljudska prava u OEBS-ovoj Misiji

Mandat OEBS-ove Misije na Kosovu je izgradnja kapaciteta lokalnih institucija na centralnom i lokalnom nivou, kao i promovisanje poštovanja i zaštite ljudskih prava.

Nikola Gaon, OEBS

Da bi ostvarila bolji kontakt sa lokalnim institucijama i mogla da reaguje adekvatno, Misija je pokrenula Program eksperata za ljudska prava. U okviru tog programa, OEBS-ovi eksperti za ljudska prava razmešteni su po opštinama i policijskim stanicama širom Kosova, odakle obavljaju svoj rad i pomažu lokalnim zvaničnicima da svoju praksu usklade sa standardima o ljudskim pravima. Eksperti za ljudska prava su savetnici pri kancelarijama izvršnih načelnika i komandira policije.

Azijer Santillan Luziriaga, savetnik za ljudska prava u Misiji OEBS-a, koji je ranije radio kao ekspert za ljudska prava u Opštini Lipljan sada, zajedno sa svojom kolegicom Norom Benjakub (Nora Benyakoub), koordinira rad 16 eksperata za ljudska prava raspoređenih u isto toliko opština na Kosovu. U ovom intervjuu Luziriaga govori o svom iskustvu i bliže objašnjava program, uticaj i glavne izazove koje primena programa nosi.

Koji su to razlozi koji su vas naveli da pokrenete ovakav program?

Program eksperata za ljudska prava rezultat je OEBS-ove politike da prilagodi svoje aktivnosti potrebama kosovskog društva. U periodu između 1999. i 2001. OEBS je nadgledao svemoguću aspekt ljudskih prava u post-konfliktom društvu pod upravom UN-a, pri čemu su svi naši službenici za ljudska prava obavljali opšti posao. Ali, nakon prvih izbora 2000. godine kada su formirane strukture privremenih institucija, a lokalne strukture postepeno počele da preuzimaju administrativne odgovornosti, i mi smo počeli da menjamo način rada, preusmeravajući aktivnosti nadgledanja ka novoformiranim strukturama i, umesto generalnog pristupa, fokusirali smo se na određene oblasti. Kada je 2003. godine Kosovo počelo da se kreće u pravcu definisanja svog budućeg statusa, mi smo, po drugi put, odlučili da promenimo pristup i svoje aktivnosti i rad fokusiramo na izgradnju kapaciteta privremenih institucija. Administracija mora prvo razumeti standarde o ljudskim pravima da bi ih mogla primeniti,

i to je naš cilj. Mi želimo da obezbedimo savetodavnu pomoć kako bi obezbedili da zakonodavstvo i postupci privremenih institucija budu u skladu sa međunarodnim, a naročito sa evropskim standardima o ljudskim pravima.

Nakon godinu dana realizacije probnih projekata u više opština širom Kosova, u avgustu 2004. godine Opis posla za ovaj program potpisan je između našeg bivšeg ambasadora, Paskala Fijeskija (Pascal Fieschi) i sadašnjeg ministra za lokalnu upravu, Ljuftija Hazirija (Lufti Haziri), koji je u to vreme bio predsednik Asocijacije kosovskih opština. U decembru 2004. objavili smo Generalnu strategiju koja se fokusira na

nediskriminaciju i imovinska pitanja.

U kojoj meri je program do sada realizovan i kakvi su izgledi za budućnost?

Trenutno je programom obuhvaćeno 16 opština. Već smo odlučili da smanjimo aktivnosti u pet od tih opština – u onima koje već godinu i po imaju koristi od prisustva naših eksperata, ali ćemo zato proširiti program na dodatne opštine. Naš je cilj da do kraja ove godine pokrijemo svih 30 kosovskih opština.

Na koji način sve funkcioniše i zašto se ono što je uočeno ne može objasniti?

Pošto rade u okviru kancelarije izvršnog načelnika, eksperti u opštinama saraduju sa službenicima privremenih institucija i identifikuju probleme koji se sistematično javljaju, a utiču na zaštitu ljudskih prava. Eksperti savetuju i daju preporuke o tome kako razrešiti ove probleme i, kada je to potrebno, organizuju aktivnosti i radionice dodatne obuke za službenike privremenih institucija.

Eksperti nemaju izvršnu vlast i ne mogu da nameću svoje preporuke. Jedini način da nateramo lokalne vlasti da usvoje

neku našu preporuku jeste da ih pridobijemo, da budemo na istoj strani. Oni treba da razumeju da smo mi jedan tim. Opštinske vlasti treba da osećaju te preporuke kao svoje. Da bi to postigli oni koriste različita sredstva. Prvo, putem redovnih radnih sastanaka sa različitim učesnicima na kojima se o problemima otvoreno razgovara razvijaju duh partnerstva u programu. Drugo sredstvo je poverljivost informacija. Sve o čemu se u opštini raspravlja je poverljivo i u principu ne bi trebalo da bude predmet javnih izveštaja. Stanovništvo mnogo dobija ukoliko je rad opštinskih vlasti usklađen sa standardima o ljudskim pravima. Da bi se izgradilo radno partnerstvo sa opštinskim vlastima potrebno je vreme i mi ne bismo želeli da ugrozimo moguće dobre rezultate i uložene napore samo radi izveštavanja.

Kakve rezultate očekujete i kako se mogu izmeriti postignuti rezultati, tj kada se može reći da je program realizovan?

Naš mandat je da unutar opština izgradimo dugoročne, samoodržive kapacitete za oblast ljudskih prava na kojima će svi naši lokalni partneri nastaviti da rade. Moje mišljenje je da mi treba da lobiramo za osnivanje jednog opšteg tela pri opštinama – Komisije za pravnu reviziju ili Pravne kancelarije koja bi radila u okviru Kancelarije izvršnog načelnika. Takvo telo bilo bi zaduženo da savetuje i ponovno razmatra sva pravna akta, izvršne i administrativne odluke i sve druge aktivnosti koje imaju pravne posledice sa tačke gledišta ljudskih prava. U međuvremenu, mi pružamo podršku i svim drugim službenicima odgovornim za ljudska prava kao što su opštinski službenici za pitanja jednakosti polova, službenici za pitanja pružanja jednakih mogućnosti ili šefovi Kancelarija za zajednice koje bi trebalo da zapošljava opština i koji bi trebalo da budu potpuno spremni za svoj posao. Kada kažemo potpuno spremni, mislimo na to da

svi pomenuti službenici treba u potpunosti da budu upoznati sa osnovnim sredstvima za zaštitu ljudskih prava koji se primenjuju na Kosovo, kako da do njih dođu i kako da ih koriste.

Koji su glavni izazovi sa kojima se eksperti susreću u svom radu i koji su osnovni problemi koji se tiču ljudskih prava a javljaju se na opštinskom nivou ili u policijskom radu?

Osim izgradnje neophodnog partnerstva i poverenja sa opštinskim vlastima, mi treba da pomognemo službenicima u javnim službama da shvate da ljudska prava nisu nešto apstraktno i da nisu političko sredstvo. Ljudska prava su danas direktno primenljiva na Kosovo, a imati prava znači imati i obaveze – obaveza je, na primer, da opštinske vlasti budu u potpunosti usklađene sa zakonom.

Objasniti koncept diskriminacije takođe predstavlja izazov. Oni koji su bili diskriminirani duže vreme obično imaju problem da prihvate činjenicu da i oni mogu, s vremena na vreme, da diskriminišu.

U januaru 2005. potpisan je Memorandum o razumevanju između UNMIK Policije i OEBS-a. Imajući u vidu da je prema jednoj od ključnih odredbi Memoranduma trebalo obezbediti pomoć policijskim vlastima prilikom prenosa policijskih funkcija sa UNMIK policije na Kosovsku policijsku službu (KPS), od 1. aprila 2005. godine OEBS je obustavio tradicionalno nadgledanje policijskog rada i počeo da obavlja savetodavnu ulogu.

Trenutno i za Program eksperata za ljudska prava glavni izazov predstavlja izgradnja partnerskog odnosa sa policijom na nivou rada na terenu, kao i izgradnja poverenja. Neki od policijskih službenika još uvek imaju problema da shvate svrhu i koristi ovog programa. Zato se još uvek surećemo sa

problemima u vezi sa pristupom osnovnim informacijama. Uklanjanje ovih prepreka omogućiće obema stranama da imaju koristi od uzajamne saradnje.

Kakve veze rad eksperata za ljudska prava ima sa radom institucija na centralnom nivou i politikom koju one sprovode, na primer upotreba jezika, imovinsko zakonodavstvo itd?

Kosovski sistem je takav da se sve odluke donete na centralnom primenjuju na lokalnom nivou, a najčešće ih primenjuju direktno opštinske vlasti. Da bi primena u potpunosti bila u skladu sa standardima o ljudskim pravima, vi na centralnom nivou morate imati institucije koje funkcionišu, promovišu i zalažu se za rad u istom pravcu. S vremena na vreme može se uočiti nedostatak komunikacije između institucija na ova dva nivoa. Napredak na ovom polju je zasigurno poželjan.

Koja vrsta nastavka rada je planirana i potrebna jednom kada eksperti završe rad i napuste opštine i policijske stanice?

Želeli bismo da završimo ovaj program do kraja 2006. Međutim, kao što sam već rekao, mi ćemo u nekim opštinama početi da smanjujemo svoje aktivnosti već od septembra ove godine. Nakon toga sledi period kada će opštinske vlasti još uvek imati našu podršku i pomoć, ali mi tamo nećemo biti stalno prisutni; na kraju se ponovo vraćamo nadgledanju.

Nakon što smo pomogli opštinskim službenicima da napreduju, želeli bismo da znamo kakvi su rezultati našeg rada, znači želimo da vidimo u kojoj meri je rad usklađen sa evropskim standardima o ljudskim pravima. Jer, imati određena prava znači imati i odgovornosti... zato hajde da nadgledamo koliko su privremene institucije odgovorne prema svojim građanima.

nastavak sa 12. strane

da spreči takve slučajeve. U maju ove godine Misija je u regionu Gnjilana organizovala Obuku trenera za borbu protiv trgovine ljudima. Među učesnicima su bili Opštinski službenici za pitanja polova, policajci KPS i predstavnici srpskih i albanskih nevladinih organizacija sa Kosova. Učesnici će za uzvrat organizovati radionice o nasilju u porodici za učenike srednjih škola u regionu. Cilj Obuke trenera je pružanje doprinosa naporima Misije za jačanje svesti o nasilju u porodici, omogućujući učenicima da identifikuju problem i traže pravnu pomoć. "Radionice o nasilju u ljubavnoj vezi organizuju se širom Kosova još od 2001, ali je ovo prvi put da su učestvovali i opštinski službenici za pitanja polova," kaže Šase.

Uopšte, Misija se trudi da pored pravne zaštite postoje sveobuhvatni mehanizmi podrške i pomoći. Putem svojih kancelarija na terenu Misija saraduje sa lokalnim strukturama, uključujući policiju, centre za socijalni rad, zastupnike žrtava iz Sekretarijata za pravosuđe, skloništimama za žrtve i lokalnim nevladinim organizacijama u cilju rešavanja problema žrtava nasilja nad polovima.

Regionalna primena kosovskih strategija

Iskustva i strategije koje su razvijene na Kosovo koriste se i u širem regionu. Standardne procedure za pružanje pomoći žrtvama trgovine ljudima iz inostranstva

nedavno su predstavljene na konferenciji pod nazivom "Pravilna identifikacija žrtava trgovine ljudima i adekvatna pomoć", koju je u Beogradu organizovala Misija OEBS u Srbiji i Crnoj Gori, u saradnji sa Alijansom za borbu protiv trgovine ljudima. Standardne procedure koje su razvijene na Kosovo dobile su punu podršku dr. Helge Konradj, Specijalnog predstavnika OEBS-a za borbu protiv trgovine ljudima, sa sedištem u Beču.

Nešto ranije, pristup koji je korišćen za borbu protiv trgovine ljudima na Kosovo, koji obuhvata rad na nivou politike i zakonodavstva, kao i rad sa NVO, medijima i građanskim društvom, obuhvatao je Akcioni plan OEBS-a za promociju jednakosti polova.

Jačanje uloge omladine

– izazov za budućnost

Jedan od glavnih prioriteta Misije OEBS na Kosovu je povećanje učešća omladine u svim aspektima društvenog života. Osnovni razlog za to je taj što Misija veruje da rad sa omladinom produktivan i održiva aktivnost.

Najbolji primer takvih napora je bliska saradnja između regionalne kancelarije OEBS-a i Omladinske mreže u Peći. Rezultati ove saradnje govore sami za sebe.

Omladinska mreža u Peći je osnovana aprila 2002. na inicijativu tamošnje kancelarije OEBS-a. Osnivanje mreže bila želja sedam omladinskih nevladinih organizacija i Omladinskih centara koji su želeli da udruže snage. Mreža je do sada izvela mnoge uspešne projekte.

Omladinska mreža iz Peći deli letke u Peći.

Projekti multietničkog karaktera

Omladinska mreža okuplja članove svih zajednica koje žive u regionu Peći, kosovske Albance, kosovske Srbe, Bošnjake, Egipćane i Rome, članove nevladinih organizacija i Omladinskih centara koji su osnivači Mreže. Nema potrebe reći da su njihove aktivnosti multietničkog karaktera.

Hisen Peljaj, lokalni službenik za demokratizaciju kancelarije OEBS, kaže da je posebna pažnja posvećena multietničnosti i aspektu jednakosti polova u svim sprovedenim projektima.

Prema rečima Vljore Ljatifi, koordinatora Omladinske mreže u Peći, jedan od ovih projekata je Obuka trenera, koji je održan u Kotoru, u Crnoj Gori, krajem 2004. godine. Ovu obuku je organizovao OEBS, sa ciljem da se u okviru Mreže formira početna grupa trenera.

“Ovu grupu sada čini 17 trenera koji predstavljaju sve zajednice,” kaže ona. Tokom obuke kojoj su prisustvovali stekli su znanja o rešavanju konflikata, jednakosti polova, ljudskim pravima, interetničkom dijalogu, strateškom planiranju i omogućila im je da ova saznanja prenesu drugim mladim ljudima.

Iskustva stečena obukom

Zilha Kući je uložila puno entuzijazma u aktivnosti Mreže. Ona je organizovala obuku tri druge Omladinske mreže u Klini, Dečanu i Istoku.

Gazmir Raci, jedna od učesnika obuke, pohvalio je ova predavanja i rad ljudi iz Mreže. “Sa moje tačke gledišta, obuka koju je organizovala Mreža ne predstavljaju samo mogućnost da se zblize mladi iz različitih zajednica u našem regionu, već se takođe pomaže razvoj njihovih potencijala da bolje shvate svoje dužnosti i odgovornosti,” kaže on.

Prema Peljajevim rečima, tokom protekle tri godine postignuto je mnogo na prevazilaženju predrasuda i stereotipa koji su postojali među omladincima različitih zajednica, kao posledica problema iz prošlosti. “Načinjen je veoma važan korak, posebno na zblizavanju albanske i srpske omladine iz našeg regiona, iako je ovo i dalje veliki izazov za budućnost.”

Buduće aktivnosti

Inicijativa za pomirenje omladine 2005 je zajednički projekat OEBS i Omladinske mreže iz Peći. Njegova implementacija je počela aprila ove godine. “To je devetomesečni projekat i njegov cilj je jačanje uloge omladine i pomirenje između omladine različitih zajednica,” kaže Ljatifi. Ovaj projekat će implementirati Omladinska mreža iz Peći i biće ponuđen svim omladinskim organizacijama u regionu.

Prema rečima Ljatifi postoje brojne aktivnosti koje će biti, u okviru Inicijative za pomirenje omladine, organizovane u drugoj polovini godine. “Glavne aktivnosti biće kampanje javnog informisanja o Standardima za Kosovo, zaštiti okoline i toleranciji. One će biti izvedene u svim gradovima ovog regiona,” kaže ona.

Pored toga, biće organizovana dodatna predavanja – Obuka trenera – koja će biti organizovana tokom jula meseca za omladinske mreže iz Kline, Dečana i Istoka.

“U okviru ovog projekta Omladinska mreža iz Peći će zajedno sa Omladinskim mrežama iz Kline, Dečana i Istoka održati godišnje sastanke, na kojima će raspravljati o svojim strategijama za predstojeću godinu. Oni će takođe raditi na akcionom planu za 2006. godinu,” kaže Ljatifi.

Kako bi se zabeležile njihove aktivnosti i iskoristilo njihovo iskustvo, Mreža iz Peći će odštampati godišnji izveštaj za 2005. godinu, koji će biti objavljen u vidu uputstva ostalim omladinskim nevladinim organizacijama i mrežama, kaže Ljatifi.

Još jedna od grupa iz Omladinske mreže iz Peći, prilikom obuke